

УДК 613.96

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.119931

РОЗВИТОК ІДЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЦЕРКВОЮ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ В ДОБУ II РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

© В. А. Шевчук

Стаття присвячена комплексному дослідженню розвитку ідей здорового способу життя церквою Адвентистів сьомого дня в добу II Речі Посполитої. Досліджено оздоровчу діяльність адвентистської церкви в міжвоєнний період, розкрито їх методи роботи серед польського населення. На основі проаналізованих архівних джерел доведено, що використовуючи медично-гуманітарні засоби допомоги населенню, адвентисти паралельно поширювали культурну літературу та займалися питаннями духовного просвітництва на основі біблійних принципів

Ключові слова: II Річ Посполита, адвентизм, принципи здорового способу життя, міжвоєнна періодика

1. Вступ

Церква адвентистів сьомого дня від початку свого виникнення приділяла велику увагу питанням здорового способу життя. Причиною розвитку оздоровчих ідей була діяльність різноманітних громадських організацій в Північній Америці, які з середини XIX століття почали пропагувати тверезий спосіб життя та категоричну відмову від вживання кофеїну. Згодом в середовищі адвентизму вказані ідеї знайшли обґословське підґрунтя і трансформувалися у вигляді однієї із доктрин АСД [1]. Відповідно до даних інформаційно-релігійної служби в Україні на сьогоднішній день церква АСД має 173 госпіталі та санаторії, 132 будинки для людей похилого віку, 216 клінік та диспансерів, 36 притулків і дитячих будинків, в яких працюють понад 100 тисяч медичних працівників. Адвентистський медичний центр університету Лома Лінда став одним із провідних закладів з пересадки серця та лікування раку. В Україні функціонують 8 санаторіїв та 25 медичних центрів та клінік.

2. Літературний огляд

Відомо, що з 1848 року в адвентистській періодиці регулярно друкувалися статті, в яких висвітлювалися негативні чинники, які погіршують фізичне самопочуття людини, такі як: алкоголь, тютюн, кавові вироби, жирна їжа і т. д. Особливо автори робили акцент на впливі фізіологічних чинників (неправильного способу життя) на духовно-моральну складову людського буття [2]. Для реалізації та втілення на практиці ідей здорового способу життя церква АСД відкрила велику кількість санаторіїв і лікувальних закладів, найвідомішим із яких був оздоровчий центр в Батл-Кріці штат Мічіган, який був знищений у 1902 році в наслідок пожежі [3]. Паралельно із поширенням ідей здорового способу життя церква АСД надсилала своїх місіонерів в усі куточки світу в результаті чого ідеї адвентизму потрапили на територію II Речі Посполитої, де активно розвивалися по причині терпимого відношення державного уряду міжвоєнної Польщі [4]. Паралельно із релігійною пропагандою свого віровчення адвентисти активно підтримували та розповсюджували ідеї щодо особистої гігієни, раціонального харчування та зменшення впливу шкідливих чинників на фізичне здоров'я людини [5], але не зважаючи на велику кількість

наукових праць та дисертацій, які присвячені дослідженню принципів здорового способу життя в церкві Адвентистів сьомого дня було встановлено, що існує прогалина, саме в розвитку доктрини про здоров'я на території II Речі Посполитої в міжвоєнний період.

3. Мета та задачі дослідження

Метою статті є дослідження розвитку та поширення принципів здорового способу життя церквою Адвентистів сьомого дня на території II Речі Посполитої в період з 1918 по 1939 роки.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

1. Проаналізувати адвентистську періодику, яка поширювалася членами церкви АСД на території II Речі Посполитої і стосувалася принципів здорового способу життя;

2. Дослідити вплив адвентистської оздоровчої літератури та лекцій про здоров'я, зокрема на громадян II Речі Посполитої в міжвоєнний період;

3. На основі аналізу архівних джерел зробити висновки про безпечність лікарських методів церкви АСД в період з 1918 по 1939 роки.

4. Доктрина про здоровий спосіб життя в церкві АСД

Доведено, що принципи про дбайливе ставлення до свого тіла адвентисти вбачають у Святому Письмі, а саме у Першому посланні до Коринтян 6:19 вірші апостол Павло застерігає: «Хіба ви не знаєте, що ваше тіло то храм Духа Святого, що живе Він у вас, якого від Бога ви маєте, і ви не свої?». Крім того в Старому Заповіті теж присутнє застереження не вживати нечисту їжу, алкоголь та утримувати тіло в чистоті [6].

В результаті доктринального становлення принципів здорового способу життя церква АСД поділила принципи ЗСЖ на ті, які є обов'язковими і мають сакральний характер, а інші рекомендовані, тобто виконуються за бажанням людини. Обов'язкові базуються на Святому Письмі, а рекомендовані на працях Хелени Вайт, яка є автором багатьох медичних книжок, які були видані з 1845 по 1915 роки. Обов'язкові та рекомендовані принципи здорового способу життя в церкві АСД об'єднані єдиним прин-

ципом, який виражений у двох словах – це стриманість та поміркованість [3].

До правил обов'язкових, тих що підлягають сакральному виконанню відносяться: заборона вживати м'ясо «нечистих тварин» таких як свинина, кролятина, конина і т. д. (книга Числа, розділ 11), а також тваринний жир та кров, тютюнопаління, спиртні напої без огляду на їх міцність чи дозованість та різноманітні наркотичні засоби (без дозволу на те, лікаря) [5]. До рекомендовані правила містять наступні поради, а саме утримання від вживання натуральної кави і чорного чаю, а також пропозиція кращого харчування, такого як – вегетаріанство [7].

Крім обов'язкових і рекомендованих правил існувала система, взаємопов'язаних між собою вісім простих принципів здорового способу життя.

У цей перелік як тоді так і сьогодні входять наступні принципи: активна фізична діяльність, правильне харчування, застосування у поміркованому масштабі сонячного світла, вживання 6–8 склянок води в період між прийомами їжі, а також гігієна тіла, правильне дихання та перебування на свіжому повітрі, поміркованість і стриманість в усіх сферах життя, регулярний і повноцінний відпочинок і останній принцип – це довіра до Бога, а саме врівноважений духовний баланс душі [8].

У міжвоєнний період на території II Речі Посполитої Міністерство охорони здоров'я країни не могло впоратися із викликами та потребами суспільства, оскільки це вимагало ретельної уваги зі сторони влади та медичного персоналу. До того ж складні економічні обставини, господарська криза та обмежена кількість медичних працівників залишали населення країни у стані низького медичного обслуговування і крайнього відчаю. Саме у цих обставинах виникла велика кількість спеціалістів народного лікування, які нехтували елементарними санітарними правилами, що в результаті призводило до безповоротних наслідків та втрати здоров'я. Кожна лікарська (народна) ідея, яка містила свої «рецепти» з легкістю приймалася населенням, які потерпали від різноманітних хворіб. Особливо це стосувалося сільського трударя та населення, яке проживало на території волинського Полісся [9].

5. Плив оздоровчої діяльності церкви АСД на просте населення II Речі Посполитої

Враховуючи наслідки першої світової війни та незаповнену соціальну нішу в області охорони здоров'я ідеї здорового способу життя церкви АСД швидко прижилися та набули авторитету серед простого населення, оскільки їх виконання на практиці доводило їх дієвість та безпечність.

З огляду на ці обставини керівництво церкви почало приділяти велику увагу соціальному служінню, яке виражалось у виділенні коштів на навчання медичних працівників та надання ліків потребуючому населенню. Так наприклад, в бланках звітності за місіонерську діяльність члени церкви раз у квартал мали дати відповідь на два запитання, які звучали наступним чином: яка кількість наданих порад та осіб була зафіксована за останній квартал? [10].

Подібні звіти спонукали членів церкви до активної соціальної діяльності та підвищення рівня своєї освіти в області здорового способу життя. Кожен член церкви у випадку необхідності повинен був володіти практикою надання людині першої невідкладної допомоги та бути обізнаним з вимогами догляду за хворими. Для пасторів ставилися більші вимоги, зокрема їм рекомендувалося бути знайомими з народними методами лікування основних захворювань, процедурами гідротерапії, масажу та іридодіагностикою (діагностика хвороби по райдужці ока). По словам Марії Кулініч жительки села Малий Мидцьк Костопільського повіту прихід у село таких пасторів як Августа Лідтке, Михайла Васідлова, Теодора Вілля, збирав чимало людей, які хотіли отримати консультацію щодо своїх фізичних недугів. Будинок, у якому зупинявся служитель, перетворювався спочатку на лікарняну кімнату, а потім на молитовний зал [11]. Зі спогадів мешканця смт. Демидівка Дубенського повіту Мальчевського Івана відомо про те, що в результаті гідротерапевтичних процедур та спеціальних гімнастичних вправ, запропонованих пастором Михайлом Васідловим, він позбувся проблем з хребтом [12].

Отже, для багатьох служителів адвентистської церкви у міжвоєнний період проповідницька діяльність дуже часто поєднувалася з лікувальною практикою в результаті чого збільшувалася кількість членів церкви.

В журналі «*Sluga zboru*» розповідається про подібну місіонерсько-медичну подорож по Волині, яку здійснила Герміни Кьонінг у 1935 році Подорож тривала шість місяців і мала великий успіх серед населення. Після подорожі Герміни Кьонінг у своїх спогадах зазначила, що проведені нею семінари мали великий успіх серед жінок, оскільки стосувалися питань акушерства, виховання дітей, гігієни житла, приготування здорової кухні і т.д. Крім того під час відвідування хворих особливо на території Полісся, лекторка зустрічалася із жахливими наслідками того, коли в результаті легковажності чи незнання елементарних засобів гігієни люди калічили себе на усе життя [13]. Варто підкреслити, що свої лікарські поради Г. Кьонінг поєднувала із духовними, оскільки розуміла, що: «даючи медичні поради, я повинна звертати увагу людей на лікаря душі», тому що знала «гріх, як рана на тілі нищить духовну людину і тільки Христос годед може її зцілити...» [13].

Отже, принципи здорового способу життя, які пропагували адвентисти в міжвоєнний період тісно пов'язані із духовними пошуками людини. І фізичний стан людини безпосередньо, за вченням церкви АСД, впливає на її духовний.

Цікавим є той факт, що принципи гігієни, як основа здорового способу життя, вплинули на релігійні обряди самих адвентистів, зокрема одного із найважливіших – це хліболамання (остання вечеря Христа на землі). Відомий адвентистський лідер Альфред Куба, лікар за фахом у 1932 році опублікував статтю в часописі «*Sluga zboru*» під назвою «В справі особистих келехів при Вечері Господній». Суть поради Альфреда Куби полягала у тому, що згідно санітарних вимог Біблії та існуючих на той час

наукових досліджень прихожанам необхідно приймати символ крові Христа (вино) не з однієї спільної чаші, а з індивідуальних, щоб уникнути інфекційних захворювань. У статі автором було наведено п'ять аргументів, один з яких звучав наступним чином: «індивідуальний чашечковий спосіб є безперечно гігієнічним і чистим, оскільки знаходиться в гармонії із адвентистськими засадами реформи здоров'я...» [14]. Отже, як видно із описаної ситуації здоровий спосіб життя і принципи гігієни впливали на побут та спосіб життя адвентистів, а також на релігійні обряди.

6. Безпечність лікарських методів адвентистів у порівнянні з існуючи в міжвоєнний період

Адвентисти сьомого дня в питаннях здорового способу життя з початку свого виникнення намагалися притримуватися здорового балансу щодо застосування обов'язкових та рекомендованих принципів здоров'я. Але у 1914 і 1922 роках в результаті відколу від церкви АСД утворилося радикально налаштована група адвентистів-реформістів, які на підставі творів Хелени Вайт зайняли категоричну позицію стосовно здорового способу життя, забороняючи використовувати у їжу будь-яке м'ясо і пропагуючи крайню форму вегетаріанської дієти [15]. Але не зважаючи на радикально-налаштованих реформістів церква АСД зуміла відстояти власні принципи, не впадаючи у крайності, оскільки організаційна єдність і досвід церкви в більшості випадків допомагали позитивно вирішити більшість складних питань [15].

Підтвердженням вище наведеного є приклад, який стався у 1932 році в місті Рига на з'їзді Північно Європейського дивізіону. На цьому з'їзді керівництво прийняло рішення, що краще стримуватися від вживання м'яса, оскільки по причині захворювання худоби, заражене м'ясо шкодить здоров'ю людей. Проте в резолюції зазначалося, що зважаючи на різний рівень життя та умови проживання членів церкви, затверджена резолюція не є категоричною заборонаю щодо вживання м'ясної їжі. В резолюції зазначалося, що: «Ми не забороняємо вживання м'яса, якщо його не можна замінити іншими продуктами, такими, як молоко, яйце, білий сир, тому як представники церкви вважаємо, що реформа здоров'я походить від Бога і ми максимально повинні дотримуватися її. І єдино-категоричні у питаннях вживання алкоголю, тютюну, нечистого м'яса, кави чи чорного чаю» [16].

У випадках появи крайнощів чи проблемних ситуацій стосовно здорового способу життя керівництво церкви друкувало дискусійні питання на шпальтах журналу «*Śluga zboru*», який був інформаційним носієм та дискусійною сценою для членів церкви АСД на теренах другої речі Посполитої. Так у журналі «*Śluga zboru*» №3 за 1932 рік було висвітлено питання: «чи є гріхом для адвентистів продавати тютюн у магазинах?» [17]. Відповіддю на вказану проблему були наступні слова: «ми не повинні під жодним приводом продавати тютюн, але не маємо права критикувати тих, хто це робить». В іншому номері журналу «*Śluga zboru*» було надрукована наступна проблема: «чи є в Новому заповіті тексти, які стосуються заборони споживання м'ясних продуктів?». У

відповідь наводилися чотири біблійних тексти, в яких міститься заборона щодо вживання м'яса з-за душенни і з кров'ю, але в загальному виживання м'ясних продуктів не заборонено, окрім нечистих тварин [18].

Для поширення принципів здорового способу життя в церкві АСД був створений спеціальний відділ «Тавита», який мав подвійну функцію – це гуманітарна та медична допомога населенню. Назва відділу походить від імені новозавітної героїні благодійниці Тавити. Члени відділу «Тавита» ставили перед собою основну мету, а саме надавати допомогу тим людям, котрі знаходилися в особливо тяжкому фізичному або матеріальному становищі. Члени відділу «Тавити» збирали кошти для бідних та ремонтували одяг, який приносили члени церкви, щоб згодом віддати його нужденним, а також для всіх бажаючих організовували курси по принципам здорового способу життя [13].

Важливим джерелом поширення ідей здорового способу життя серед польського населення був часопис «*Śluga zboru*» в якому у рубриці «Здорова кухня» з першого липня 1931 року у кожному третьому номері журналу містилися поради щодо приготування їжі, яка не шкодить здоров'ю. В той же час редактори рубрики запрошували усіх хто має смачні та корисні рецепти надсилати їх до журналу, але з однією умовою рецепти повинні бути без м'яса. [19]. Отже, рубрика «Здорова кухня» у часописі відіграла важливу роль для тих, хто хотів перейти на ветеранську дієту і притримуватися здорового способу життя.

У часописі «*Śluga zboru*» також містилася рубрика «Лікарські рослини», в якій були рекомендації щодо дат збору лікарських рослин, правильного їх зберігання, способу приготування та застосування. Автор рубрики завжди підкреслював, що Польща це країна імпорту лікарських рослин, адже лише тільки в 1926 році із країни було вивезено рослин на суму 5236 злотих [20]. Досить часто у рубриці «Лікарські рослини» приводилися поради відомих на увесь світ лікарів. Одним із яких був Себастьян Кнайп із Баварії, який у поєднанні води і властивостей лікарських рослин повернув здоров'я багатьом хворим [21].

Крім вище зазначеного церква АСД піклувалася про надання медичних порад рядовим членам церкви. Це здійснювалося за періодичного журналу «Життя і здоров'я», на шпальтах якого друкувалися популярні статті щодо новітніх медичних досягнень та містилися поради по правильному застосуванню методів народної медицини. Журнал був популярним та практичним і користувався великим попитом у читачів. Кожному адвентисту або їх друзям для покращення здоров'я радили відвідати у літній період пансіонат Швіталя, який розташувався у підніжжя гір Бескиди, що неподалік від міста Бельско-Бяла [22].

Відомо, що у міжвоєнний період церква АСД практикувала так званий «День лікарської місії», який відзначали один раз на рік [23]. На ранковому суботньому богослужінні проводилося спеціальне богослужіння, в програму якого в обов'язковому порядку була включена лекція про здоровий спосіб життя [23], після якої проводився збір коштів на лі-

карську місію. В кінці богослужіння служитель церкви говорив про те, що: «охорона здоров'я є важливою складовою євангельської праці».

7. Висновки

В ході дослідження було зроблено наступні висновки:

1. В результаті аналізу періодичної літератури церкви АСД в міжвоєнний період на тему формування здорового способу життя ми дійшли висновку, що в той час це було актуальним соціальним питанням пов'язаним із браком медичних кадрів серед простого населення.

2. Встановлено, що адвентисти у своїй оздоровчій практиці щодо полегшення фізичних страждань

намагалися пропагувати здоровий спосіб життя і цікавилися останніми міжвоєнними передовими винаходами у сфері медицини, що в свою чергу справляло велике враження на тих, хто приходив на лекції по здоров'ю. Крім того простота та безпечність лікарських методів забезпечили церкві АСД гарну репутацію та авторитет серед сільського населення країни;

3. Методи, які пропагувала церква у сфері оздоровлення населення були прості і безпечні у порівнянні з тими, які існували в добу II Речі Посполитої. Крім того періодика, яка була випущена церквою у міжвоєнний період пропагувала принципи здоров'я, які обґрунтовували свої поради біблійними принципами.

Література

1. Wasidłow, M. W co wierzą i uczą chrześcijanie «Adwentyści Dnia Siódmego?» [Tekst] / M. Wasidłow // Sługa zboru. – 1933. – № 13. – S. 28.
2. Робинсон, Д. История нашей вести о здоровье [Текст] / Д. Робинсон. – К.: Джерело життя, 2015. – 448 с.
3. Уайт, А. Женщина, ведомая Богом [Текст] / А. Уайт. – Заокский: Источник жизни, 2010. – 832 с.
4. Уайт, Е. Настольная книга служителя. Т. 1. Учение и принципы жизни адвентистов седьмого дня, пасторское богословие, жизнь и труды [Текст] / Е. Уайт. – М.: Издание Церкви христиан-адвентистов седьмого дня, 1989. – 415 с.
5. Домбровский, Р. Официальные заявления, рекомендации и другие документы церкви адвентистов седьмого дня [Текст] / Р. Домбровский. – Заокский: Источник жизни, 2010. – 384 с.
6. Unucka, W. Zasady wiary Adwentystów siódmego dnia [Tekst] / W. Unucka / Stróż Zyonu. – 1920. – № 3. – S. 8.
7. Малюк, В. Медицинская наука и дух пророчества [Текст] / В. Малюк. – К.: Джерело життя, 2008. – 192 с.
8. В начале было Слово [Текст]. – Заокский: Источник жизни, 2002. – 544 с.
9. Luedtke, A. Zjednoczenie Wschodnio Polskie [Tekst] / A. Luedtke // Sługa zboru. – 1928. – № 2. – S. 32.
10. Wasidłow, M. Sprawozdanie kwartalne [Tekst] / M. Wasidłow // Sługa zboru. – 1932. – № 2. – S. 16.
11. Шевчук, В. Особистий архів. Аудіо запис розмови з Кулінич Ганною Андріївною (1 лютого 1915 рік народження) / В. Шевчук. – с. Малий Мидськ: 11 листопада, 2001.
12. Шевчук, В. Особистий архів. Аудіо запис розмови з Мальчевською Ганною Петрівною (1911 рік народження) / В. Шевчук. – смт. Млинів: 4 березня, 2002.
13. König, H. Moja praca na Wołyniu i Polesiu [Tekst] / H. König // Sługa zboru. – 1935. – № 10. – S. 16.
14. Kube, A. W sprawie osobnych dla kazdego kieliszków [Tekst] / A. Kube // Sługa zboru. – 1932. – № 5. – S. 16.
15. Turek, P. Historia Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Polsce [Tekst]: rękopis / P. Turek. – Archiwum Szkoły Teologiczno-Humanistycznej im. M. Beliny. – Czechowskiego w Podkowie Leśnej, 1980. – 135 s.
16. Wasidłow, M. Pozdrowienia dla wierzących [Tekst] / M. Wasidłow // Sługa zboru. – 1932. – № 2. – S. 16.
17. Wasidłow, M. Sprzedawanie tytoniu [Tekst] / M. Wasidłow // Sługa zboru. – 1932. – № 3. – S. 8.
18. Wasidłow, M. O pokarmach [Tekst] / M. Wasidłow // Sługa zboru. – 1932. – № 4. – S. 8.
19. Dzik, F. Zdrowa kuchnia [Tekst] / F. Dzik // Sługa zboru. – 1931. – № 2. – S. 8.
20. Stokowska, M. Uprawa ziół lekarskich źródłem rentownej produkcji [Tekst] / M. Stokowska // Sługa zboru. – 1933. – № 9. – S. 16.
21. Ostapowicz, M. Rady zdrowia [Tekst] / M. Ostapowicz // Sługa zboru. – 1934. – № 8. – S. 16.
22. Kwieciński, S. Pobyt letni w pensjonacie [Tekst] / S. Kwieciński // Sługa zboru. – 1936. – № 7. – S. 12.
23. Wasidłow, M. Dzień misji lekarskiej [Tekst] / M. Wasidłow // Urzędnik zboru. – 1937. – № 7. – S. 8.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. Наук, професор Сіданіч І. Л.
Дата надходження рукопису 30.10.2017*

Шевчук Валентин Авдійович, аспірант, кафедра давньої історії України та архівознавства, Львівський національний університету імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
E-mail: shevchukval61@gmail.com